

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 796.01:796.03:796.08

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13750343>

**Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх фахівців
фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього
віку**

Ганна Леськів-Бондарчук

керівник фізичного виховання, Кременецький лісотехнічний фаховий
коледж, с. Білокриниця, Україна; <https://orcid.org/0009-0000-4894-0059>

***Анотація.** Основною метою статті є розробка структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку. Методи. Аналіз літературних джерел з особливостей підготовки сучасних фахівців з фізичного виховання з метою побудови авторської структурно-функціональної моделі. Результати. Структурно-функціональна модель складається з чотирьох окремих блоків: цільовий (мета і завдання); методологічний (методологічні підходи і принципи); організаційно-діяльнісний (педагогічні форми, методи, технології, засоби і педагогічні умови); діагностико-результативний (критерії, рівні та результат). Пропонована структурно-функціональна модель є важливою складовою освітнього процесу, наукових методів і принципів організації навчання студентів. Її спрямованість визначається майбутніми фахівцями з фізичного виховання з організації спортивно-оздоровчої роботи як*

формування в освітньому процесі логічних умінь, видів діяльності, індивідуального лідерства та технічних прийомів. Висновки. Результатом розробки структурно-функціональної моделі стала готовність спеціалістів з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку.

Ключові слова: оздоровлення, люди третього віку, фахівці з фізичного виховання, професійна діяльність, спортивно-оздоровча робота.

Прийнято: 18.07.2024 | Опубліковано: 29.07.2024

Structural and functional model of training future physical education specialists for sports and recreational work with people of the third age

Hanna Leskiv-Bondarchuk

Head of Physical Education, Kremenets Forestry College, Bilokrynytsia village, Ukraine; <https://orcid.org/0009-0000-4894-0059>

***Abstract.** The main purpose of the article is to develop structural and functional model training of future physical education specialists for sports and recreational work with people of the third age. Methods. The analysis of literary sources on peculiarities of training of modern specialists in physical education with the purpose of construction of the author's structural-functional model. Results. The structural-functional model consists of four separate blocks: target (purpose and tasks); methodological (methodological approaches and principles); organizational-activity (pedagogical forms, methods, technologies, means and pedagogical conditions); diagnostic-result (criteria, levels and result). The proposed structural-functional model is an important component of the*

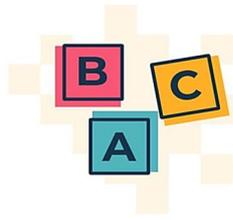
educational process, scientific methods and principles of organizing student learning. Its orientation is determined by future physical education specialists in the organization of sports and recreation work as the formation of logical skills, activities, individual leadership and techniques in the educational process. Conclusions. The result of the development of the structural-functional model was the readiness of physical education specialists for sports and recreational work with people of the third age.

***Keywords:** health improvement, people of the third age, physical education specialists, professional activity, sports and recreation work.*

Постановка проблеми. Дослідники вважають, що на разі різке подовження життя збільшить кількість літніх людей, що може позначитися на всій системі охорони здоров'я, вимагаючи спеціальної мережі геріатричного медичного обслуговування, підвищення витрат на соціальне забезпечення. Це, своєю чергою, гостро ставить питання про нові джерела трудових резервів [1].

Особливе значення має те, що наростаюче безробіття найраніше торкнулося людей третього віку, а відтак це може призвести до конфлікту поколінь. Старіння населення спонукає вести невпинне вивчення цієї проблеми і на цій основі знаходити засоби підвищення працездатності, збільшення термінів життя [2].

Тому актуальним є у разі збільшення тривалості життя людини значно подовжити період її працездатності, відсунути строки настання хвороб, змінити перебіг кривої всієї життєдіяльності, що плідно позначиться на внеску людини в розвиток суспільства, тому засоби для розв'язання цієї проблеми необхідно закладати в наші дні [3].

Таким чином, в основу оздоровлення людей третього віку має бути покладено досягнення такого рівня знань і вмінь у сфері збереження та накопичення здоров'я на основі оздоровчої фізичної культури, яке сприяло б переходу до здорового способу життя та максимальної самореалізації в усіх сферах життєдіяльності людей. Головним напрямом є особистісно орієнтована оздоровча робота, що передбачає інтеграцію заходів освітнього та оздоровчого напрямів, з урахуванням вікових особливостей організму людей третього віку, здобутків педагогічної науки у сферах оздоровчої, адаптивної та рекреаційної роботи з людьми третього віку [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод моделей, широко використовуваний у наукових дослідженнях, став можливим завдяки розробці та висвітленню в роботах М.В. Анісімова [5], Т.А. Вакалюк [6], А. Гребеника [7], Є.О. Лодатко [8], І.Г. Осадчого [9], П.В. Хоменко [10] та іншими. На думку А. Гребеника, модель – це метод непрямой практичної теорії або маніпулювання об'єктом, за якого об'єктом інтересу є не пряме дослідження, а використання природної або штучної системи, відомої як об'єкт-мішень, що дає змогу робити ілюстрації та трансляційну інтерпретацію, а також прогнозування функцій у цьому методі пізнання [7].

Український вчений М.В. Анісімов, який активно займається методом наукового пізнання, визначає поняття «модель» так: «Під моделлю розуміють таку подумки уявлювану або матеріально реалізовану систему, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна заміщати його так, що її вивчення дасть нам нову інформацію про цей об'єкт» [5].

Сучасна науковиця Є. О. Лодатко в цілісну модель праці включає складові: процесуальні (педагогічна діяльність, спілкування, особистість), результуючі (навченість, здатність до навчання і вихованість,); модульні

об'єктивні (професійні знання і вміння), а також суб'єктивні (професійні позиції та психологічні якості) [8].

Наукова побудова моделі сучасного фахівця з фізичного виховання представлена І. Г. Осадчим. У ній відображено додаткові можливості для оптимізації управління процесом формування особистості майбутнього фахівця з фізичного виховання: властивості та характеристики, що визначають суспільну, професійно-педагогічну та пізнавальну спрямованість його особистості; вимоги до його психолого-педагогічної підготовки, тобто професійних знань, умінь, конструювання та реалізації навчально-виховного процесу, регулювання навчально-виховного процесу, регулювання та коригування, а також до підсумкового обліку, оцінки отриманих результатів і визначення нових педагогічних завдань; обсяг і склад спеціальної підготовки; зміст методичної підготовки за фахом [9].

Отже, модель – це схема досліджуваного об'єкта, що містить не тільки найважливіші властивості об'єкта, а й опис процесу його дослідження. Це робить модель інструментом для навчання та організації пізнавальної діяльності. Саме ці якості роблять її ефективною основою для освітніх досліджень.

Можна зробити висновок, що у вітчизняній літературі в психології та педагогіці обговорюється поняття якісної підготовки. Насамперед, підготовку визначають як рівень і стан діяльності, по-друге, як стан і властивість суб'єкта, по-третє, як результат спрямованого процесу підготовки до діяльності.

Вчені вважають, що «підготовка» йде як на рівні психофізіологічної реакції, так і на рівні змісту роботи. У понятті «підготовка» існує досить багато визначень, що пов'язано з особливостями теоретичних концепцій дослідження та підготовкою до довільного пояснення явищ психічного та

інших типів. Статус готовності – це дослідження на духовному рівні процесу поведінки індивіда у взаємовідносинах із навколишньою дійсністю [11].

Підготовка повинна мати складну динамічну структуру, яка є загальним вираженням психіки людини в плані інтелектуального, емоційного, мотиваційного та вольового зв'язку із зовнішніми умовами та майбутніми завданнями [12].

На думку вчених, стан готовності має розглядатися не тільки як кількість певних властивостей особистості, а й як інтегральна характеристика. Крім особистісних якостей, структура підготовленості моторики охоплює вподобання, схильності, переконання і наміри, які є характеристиками підготовленості людини до конкретної професійної діяльності [13]. Для навчання підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи становить особливий інтерес, тому що є підготовкою до всіх видів діяльності, що входять до складу підготовки до професійної діяльності.

Підготовка до трудової діяльності за Є. О. Лодатко тісно пов'язана зі структурними компонентами комплексного підходу до особистості [8]:

- наявність необхідної кількості науково-теоретичної підготовки, тобто педагогічних, психологічних і соціальних знань;
- практична підготовка, що передбачає формування професійних навичок на необхідному рівні;
- педагогічна готовність, тобто оволодіння необхідними передумовами здійснення трудової діяльності, формування професійно важливих особистісних якостей;
- фізична готовність, тобто збереження здоров'я, фізичний розвиток відповідно до вимог педагогічної та професійної діяльності [8].

Виокремлюють такі компоненти в структурі підготовки до професійної діяльності:

- вольовий, який включає в себе здатність контролювати свої функціональні особливості, здійснювати самоконтроль;
- наявність мотивації, зокрема інтересу до професії, позитивного ставлення до професійної діяльності;
- операційний, у тому числі такий, що володіє необхідними знаннями, навичками, професійними навичками, методами, технологіями, методами роботи тощо;
- оціночний, зокрема, оцінка компетентності у своїй діяльності, відповідної діяльності майстрів галузі та ін. [14];
- позиціонування, яке забезпечує орієнтацію на професію, володіння, вид професійної діяльності, характер знань, його особливості, індивідуальні вимоги тощо.

Спортивна підготовка фахівців, зміст і структура якої визначають прояв основних характеристик як професійної діяльності. Різні аспекти включають, наприклад, викладання і навчання за фізкультурно-оздоровчими спеціальностями, творчу підготовку в освітньому русі і підготовку до професійних заходів у галузі спорту [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У системі організації спортивно-оздоровчої діяльності людей третього віку у царині знань, умінь і компетенцій встановлено, що одним з основних чинників підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності є формування моделі фахівця з фізичного виховання. Для ефективної організації спортивно-оздоровчої діяльності необхідно володіти широкими знаннями про складові форми та методи здійснення спортивно-оздоровчої діяльності.

Така відсутність знань створює труднощі для фахівця-початківця, що працює в організації спортивно-оздоровчої діяльності, за якої буде актуалізована потреба в майбутній професійній діяльності. У цьому сенсі система передачі теоретичних знань визначає сутність і методику, що визначає поточну роботу, яка формується за рахунок підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності з людьми третього віку, її розвитку.

На основі описаної структурно-функціональної моделі підготовки фахівців з фізичного виховання був розроблений спецкурс «Організація та проведення спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку».

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати дослідження дають змогу зробити висновок про необхідність удосконалення процесу підготовки студентів як майбутніх фахівців до спортивно-оздоровчої роботи. У цьому сенсі розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку, яка представлена на рисунку 1.

Дана модель складається з чотирьох окремих блоків: цільовий (мета і завдання); методологічний (методологічні підходи і принципи); організаційно-діяльнісний (педагогічні форми, методи, технології, засоби і педагогічні умови); діагностико-результативний (критерії, рівні та результат).

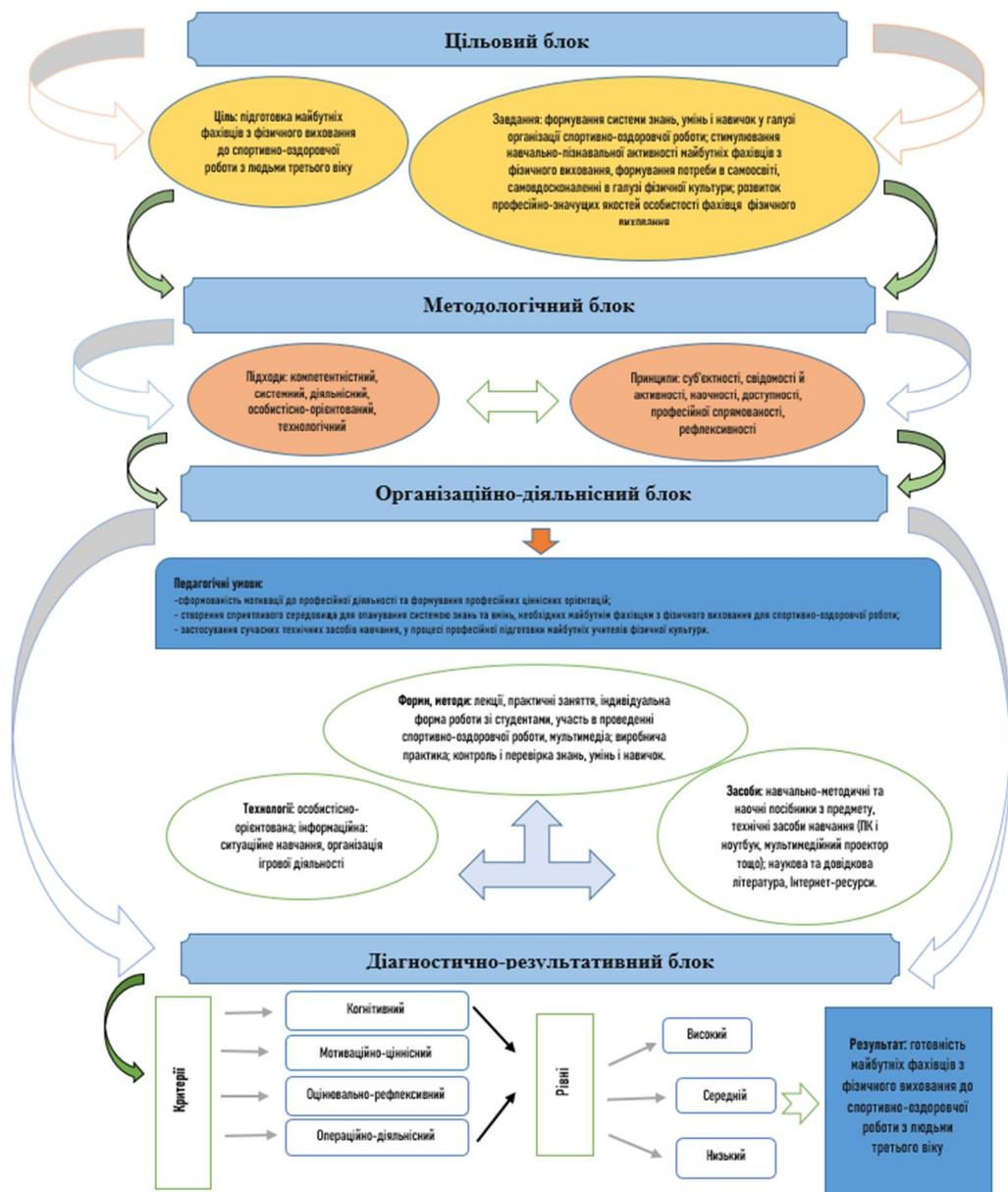
Пропонована структурно-функціональна модель є важливою складовою освітнього процесу, наукових методів і принципів організації навчання студентів. Її спрямованість визначається майбутніми фахівцями з

фізичного виховання з організації спортивно-оздоровчої роботи як формування в освітньому процесі логічних умінь, видів діяльності, індивідуального лідерства та технічних прийомів.

Рисунок 1

Структурно-функціональна модель підготовки фахівців фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку

Джерело: власна розробка автора (іВ)

Процес професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання в галузі спортивно-оздоровчої діяльності, спрямований на підвищення загальнокультурної компетентності – готовності підтримувати рівень фізичної підготовки, що забезпечує повноцінну діяльність; у загальноосвітній сфері розмаїття теоретичних знань, навчальної та професійної діяльності – для розвитку фахових компетентностей: здатності використовувати сучасні методи й технології навчання та діагностики; здатності організувати співпрацю.

Цільовий блок акумулює у собі мету (підготовка фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку), визначає зміст та основні завдання процесу підготовки майбутніх фахівців.

Змістова складова підготовки фахівця напряму 017 «Фізична культура і спорт» у вигляді знань і вмінь, а також необхідного для вивчення матеріалу подана в ОКХ та в освітньо-професійній програмі спеціальності «Фізична культура та спорт», що взяті за основу при формуванні завдань дослідницької діяльності.

Цільовий блок безпосереднього пов'язаний з *методологічним блоком* моделі та перебуває у взаємозв'язку з результатом процесу підготовки фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку. Це забезпечує можливість здійснення корекції процесу підготовки у разі досягнення на певному з етапів негативного результату.

Розглянемо методологічний блок моделі. Вище ми визначили, що процес підготовки студентів до спортивно-оздоровчої роботи має здійснюватися з урахуванням методологічних підходів. Саме вони становлять методологічне підґрунтя дослідження. Ми визначаємо основні педагогічні умови успішної професійної підготовки, а також аналізуємо науково-методичне забезпечення підготовки студента. Загалом же кілька

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

методологічних підходів стали вирішальними для успішності нашого педагогічного дослідження.

Найважливішим інструментом, що сприяє підготовці педагога, формуванню спортивної культури, майбутній освіті, проведенню спортивних заходів, організації оздоровчих заходів, є: навчальні матеріали та наочні посібники; навчальні посібники за темою; технічні засоби навчання (комп'ютер і ноутбук).

До першої групи методів, спрямованих на формування мотиваційного критерію, ми віднесли емоційне стимулювання, врахування особистих досягнень у навчанні, створення системи професійних перспектив і комфортних умов для навчання у ЗВО, метод комп'ютерної та інформаційної підтримки. До другої групи методів, спрямованих на формування когнітивного критерію, ми віднесли вербальні методи (пояснення, бесіда), метод мультимедіа-візуалізації (як сучасний наочний і активний метод навчання), метод евристичних запитань, метод евристичного спостереження, метод конструювання понять і правил, метод гіпотез, методи організації пізнавальної, інтерактивної, когнітивної діяльності. До третьої групи методів, спрямованих на формування операційно-діяльнісного критерію, ми віднесли метод вправ, лабораторний метод, самостійну роботу, моделювання педагогічних ситуацій, розв'язання ситуаційних педагогічних завдань, мозковий штурм, методи організації практико-орієнтованої діяльності, навчально-дослідницькі проєкти. До четвертої групи методів, спрямованих на формування рефлексивно-оцінного критерію, ми віднесли метод емпатії (уживлення), метод смислового бачення, метод прогнозування, оцінювання результатів контролю та самоконтролю, аналіз ускладнень, що виникли в процесі навчання.

Під час вибору форм організації навчання слід ґрунтуватися на основних формах, що використовуються для організації навчання студентів у ЗВО, таких як лекція, лабораторне заняття, практичне заняття, самостійна робота студентів. Тому формами організації в нашій моделі підготовки виступають як загальноприйняті, так і спеціальні.

Висновки. Таким чином, основними критеріями, що визначають рівень підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до проведення спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку, є: когнітивний (педагогічні знання про методи, форми, принципи та закономірності, що застосовуються вітчизняними та зарубіжними дослідниками; базові знання, необхідні для проведення спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку), мотиваційно-ціннісний (оволодіння новими професійними якостями; сформованість мотивів участі в спортивно-оздоровчій діяльності), оцінювально-рефлексивний (якісний аналіз отриманих результатів у спортивно-оздоровчій діяльності; уміння контролювати процес спортивно-оздоровчої роботи), операційно-діяльнісний (уміння оперативно реагувати на актуальну інформацію; наявність навичок планування та проведення спортивно-оздоровчої роботи; організація та проведення спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку; пошук нових способів і методів організації та реалізації спортивної діяльності). Виокремлені критерії дозволили нам виявити рівні сформованості даної готовності: низький, середній, високий.

Результатом позитивного впровадження розробленої структурно-функціональної моделі в освітній процес закладу вищої освіти має стати готовність майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку.

Список використаних джерел

1. Андрєєва О., Гакман А. Залучення осіб похилого віку до оздоровчої рухової активності. *Молодіжний науковий вісник Східно-європейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Фізичне виховання і спорт.* 2019. №33. С.34-39. DOI: 10.30525/978-9934-26-280-7-10. (дата звернення: 20.06.2024).
2. Гакман А, Дудіцька С, Вілігорський О. Задоволеність життям та роль психофізичних компонентів у якості життя людей похилого віку. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура.* 2021. №3 (55). С. 3-9. DOI: 10.29038/2220-7481-2021-03-62-68. (дата звернення: 18.06.2024).
3. Грибан В.Г., Мельников В.Л. Фізична активність як важливий фактор зміцнення здоров'я та подовження тривалості життя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2020. №1. С. 57–68. DOI: 10.29038/2220-7481-2021-03-62-68. (дата звернення: 18.06.2024).
4. Піменова О. Старіння людини в сучасних умовах: особливості та перспективи для активного довголіття. *Соціологічні студії.* 2019. №2 (15). С. 30-34. DOI: 10.29038/2306-3971-2019-02-30-34. (дата звернення: 01.07.2024).
5. Анісімова М.В., Багрій Г.В. Структурно-функціональна модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері енергозбереження та енергозберігаючих технологій. *Modern engineering and innovative technologies.* 2022. №2. С. 65-70. DOI: 10.30890/2567-5273.2022-23-02-002. (дата звернення: 21.06.2024).
6. Вакалюк Т.А. Структурно-функціональна модель хмаро орієнтованого навчального середовища для підготовки бакалаврів інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2017. №3. С. 51-61. DOI: 10.33407/itlt.v59i3.1674. (дата звернення: 01.07.2024).

7. Гребеник А. Структурно-функціональна модель формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів залізничного транспорту у фаховій підготовці. *Молодь і ринок*. 2023. №4. С. 149-156. DOI: 10.24919/2308-4634.2023.279659. (дата звернення: 17.05.2024).

8. Лодатко Є.О. Педагогічне моделювання: монографія. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2022. 206 с. ISBN 978-966-10-6824-6.(дата звернення: 15.05.2024).

9. Осадчий І.Г. Педагогічне моделювання: що важливо знати педагогу? *Народна освіта*. 2016. №1. С. 60–68. DOI: 10.52058/2786-5274-2024-4(32)-916-927. (дата звернення: 17.05.2024).

10. Хоменко П.В., Денисенко Є.В. Гуманітарно-педагогічне моделювання розвитку професійної компетентності майбутніх офіцерів. *Імідж сучасного педагога*. 2023. №4(211). С. 21–28. DOI: 10.33272/2522-9729-2023-4(211)-21-28. (дата звернення: 15.05.2024).

11. Аніщенко В. О. Обґрунтування структурної моделі педагогічної системи ступеневої підготовки майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe East European Scientific Journal*. 2020. № 2 (54). С. 66–72. DOI: 10.33272/2522-9729-2023-4(211)-21-28. (дата звернення: 15.06.2024).

12. Середюк Г.А. Структурно-функціональна модель розвитку дослідницької компетентності вчителя української мови і літератури ліцею. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2024. №92. С. 121-126. DOI: 10.32782/1992-5786.2024.92.19. (дата звернення: 25.06.2024).

13. Шапран О. І., Бандур Б. О. Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до інноваційної діяльності засобами імітаційних технологій навчання. *Науковий*

часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2022. №87. С. 124-130. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2022.87.26. (дата звернення: 05.06.2024).

14. Шинкарьова О. Модель формування готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури та спорту до організації дозвіллекреаційної діяльності. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві.* 2020. № 2 (50). С. 26–32. DOI: 10.29038/2220-7481-2020-02-26-32. (дата звернення: 13.05.2024).

15. Гращенко Ж.В., Шутєєв В.В., Ленська О.В. Зміст професійної компетентності майбутніх бакалаврів із фізичної культури і спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія «Педагогічні науки: реалії та перспективи».* 2020. Випуск 74. С. 23–27. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2021.12(144).10. (дата звернення: 28.06.2024).